

Turkish Studies

Educational Sciences

Volume 13/19, Summer 2018, p. 101-117

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13837>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: Temmuz 2018

✓ Accepted/Kabul: Eylül 2018

✍ Referees/Hakemler: Doç. Dr. Hasan Hüseyin KILINÇ - Doç. Dr. Ayfer ŞAHİN

This article was checked by iThenticate.

İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN KİTAP SEÇİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

*Metin ALTUNKAYNAK**

ÖZET

Bu araştırma ilkököl öğrencilerinin çocuk kitaplarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma 13 kız 15 erkek olmak üzere toplamda 28 ilkököl öğrencisi ile yapılmıştır. Literatür incelendiğinde kitap seçimine ilişkin öğretmen, idareci, veli ve aday öğretmenlerin görüşlerini alan çalışmalarının olduğu ancak doğrudan öğrencilerin görüşünü alan çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmamızda, nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Odak grup görüşmesi yöntemiyle veriler toplanmış, öğrencilerin kitaplarını seçerken kimlerden tavsiye aldıkları ve seçme zamanını neye göre belirledikleri, çocukların severek okuduğu çocuk edebiyatı türlerinin hangileri olduğu ve konularına ilişkin düşünceleri, bir yılda okudukları kitap sayısı ve bir kitabı okuma süreleri, çocuk kitaplarının dış yapısı (boyut, sayfa sayısı, kapak yapısı, resim vb.) ile ilgili görüşleri, okudukları çocuk kitaplarının genel olarak nasıl olması gerektiği ile ilgili düşünceleri ve varsa çözüm önerilerine dair görüşleri temalar çerçevesinde hazırlanan sorularla tespit edilmiştir. Verilerin analizinde nitel veri analizlerinden olan içerik analizi kullanılmıştır. Geçerlilik ve güvenilirliğin sağlanması için hazırlanan görüşmeye ait sorular alanda uzman bir öğretim üyesinin fikirleri alınarak derlenmiş, öğrencilerin rahat edecekleri bir mekân oluşturulmuştur. Bulgulardan elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin kitaplarını aile, öğretmen tavsiyesi ve akran önerisine göre seçtikleri, bir yılda otuzdan fazla kitap okudukları ve ortalama haftada bir kitap bitirdikleri, kitapların boyutlarını, sayfa sayısını ve taşınabilirliğini olumlu buldukları, kâğıtların kalitesi konusunda biraz olumsuz görüşe sahip oldukları, kitaptaki resimleri beğendiklerini, kitaplarda süper kahramanlar, çizgi film karakterleri, çocuk kahramanlar ve ünlü kişilerin kahraman olarak seçilmesini istediklerini, kitaptaki karakterlerin akıllı, meraklı ve güçlü olanlarının kendilerini etkilediklerini, masal, fabl ve hikâye okumayı çok tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Araştırmanın son

* Doktora Öğrencisi, Çukurova Üniversitesi, El-mek: metinaltunkaynak01@gmail.com

bölümünde öğretmenlere, velilere, eğitim kurumlarına ve öğrencilere çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk kitapları, çocuk edebiyatı, kitap seçimi, ilkökul öğrencileri.

EXAMINATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS' VIEWS ON BOOK SELECTION

ABSTRACT

This research was carried out to determine the opinions of children towards children's books. 28 primary school students (13 female, 15 male) participated in the study. When the literature was examined, it was found that there were studies of opinions of teachers, administrators, parents, and candidate teachers regarding the selection of books, but there was no study that directly took the view of students. Qualitative research method was used in the study. Data, gathered by using focus group discussion method, took shape through the questions and, if any, solution suggestions around the themes that follow; who the children take advice from when choosing books and how do they specify choicing time; what sort of literature do the children read fondly and their thoughts and feelings on the subject of the books; number of the books children read per year and the duration of finishing a book; opinions of children towards external form of children's books (dimension, number of pages, cover form, pictures, etc.); thoughts and feelings about how the children's books they read should be written generally. Content analysis utilized to analyze the data. Interview questions prepared to ensure the validity and reliability were reformed by taking an expert opinion, efforts were made to create an environment in which the students would feel comfortable and the researcher, as the person conducting the interview, tried to display behaviours to ensure the trust of the participants. According to the results gained from the findings, students stated that they choose the books by their family, teacher advise and peer recommendation; they read more than 30 books in a year and finish a book per week on an average; they approve dimensions, paper form, number of the pages and portability of the books, they like the pictures in the books, but they have some negative opinion about the paper quality of them; they would like the super heroes, cartoon characters, kid heroes and celebrities to be chosen as the heroes; wise, curious and powerfull ones impress them; they prefer to read tale, fable and story generally. Various suggestions were made for the teachers, parents, educational institutions and students in the last part of the research.

STRUCTURED ABSTRACT

This research was carried out to determine the opinions of children towards children's books. 28 primary school students (13 female, 15 male) participated in the study. When the literature was examined, it was found that there were studies of opinions of teachers, administrators, parents, and candidate teachers regarding the selection of books, but

there was no study that directly took the view of students. Qualitative research method was used in the study. Data, gathered by using focus group discussion method, took shape through the questions and, if any, solution suggestions around the themes that follow; who the children take advice from when choosing books and how do they specify choosing time; what sort of literature do the children read fondly and their thoughts and feelings on the subject of the books; number of the books children read per year and the duration of finishing a book; opinions of children towards external form of children's books (dimension, number of pages, cover form, pictures, etc.); thoughts and feelings about how the children's books they read should be written generally.

According to the findings, it was inferred that the most predictive factor in book selection is parents. As the parents have an important place in their children's lives, so are the most important determinant in their children's book selection as well. According to our findings, on the one hand parents provide their children with clothes, equipments and other needs, on the other hand they buy books that affect their book selection. From the early ages, by reading them a book, telling fairy tales and stories, parents can get their children adopt the habit of reading for a lifetime. According to our research, another factor affecting book selection is environment. Children stated that they decide to select book being affected by their teachers, peers and the other people around them. With regard to data in research, it was found out that when they are out of school, children decide to read book by themselves and they still are affected by their teachers, peers and parents. It was understood that students make their book selection at the beginning of the first semester and at some other times during the school year. It is understood that teachers bought books to be read in bulk during the first days of school and distributed to students throughout the year.

Due to the factors that activities aimed at reading in primary schools and a large number of students starting to school are eager to read book, it was thought that students have a higher rate of reading. It may affect the number of book read and the reading time severely that the books for primary school students have short pages. Considering the findings, it was found that the whole interviewed students read 30 books per year. It may be said that the attitudes of parent and teacher towards reading can have an effect on the variation of these findings.

In research, it was concluded that the students would like some structural features to take place in books. These are as follows; cover, weight, dimension, lower/upper case, page range and the pictures in the books. Beside these; language, genre and subject should be fit with the needs and the age of students in terms of aesthetically and educationally. If these are ignored, students can develop negative thoughts towards reading. According to the data relating to page setup, students are in the opinion of that the writings, pictures and their colours are in the right position and pictures and the scripts are compatible. Accordingly, it can be said that opinions of students about books are positive. It was found out that the students like the pictures in the cover that both project the subject of the book and are attractive. Students stated that they don't like the books with irrelevant cover pictures and low quality or black and white pictures but they like the books that both with too many pictures, quality pictures and are attractive pictures.

According to the results relating to the heroes and characters in children books, it may be said that children prefer mostly the intelligent, curious and kindly ones. It was determined that the least described characteristic features in the books are sinister, arrogant and ungenerous. Students expressed various opinions on making characters talk and making them realistic, giving child and animal characters a place as well as good natured characters in the stories.

When considering the features relating to factors affecting children's book selection, it was found out that in the research, primary school students read fable, story and rhyme mostly. Suggestions to be made for the students are as follows; choose books considering your own interests, maintain reading for lifetime and read books in different genres and subjects.

Teachers should be more active in children's book selection. It's important if teachers can help students select the appropriate book. It's one of many recommendations that the book and the student's development characteristics should be compatible. It's highly recommended that in the period after primary school a reading culture should be established so that children don't stray from reading and ensure them to be a lifelong reader.

Because parents would be in different needs and claims in every age of children who are in constant development, they should consider their children's development process and their interests. Furthermore, it was found out in the study that in getting children adopt the habit of reading, being in positive attitude is more important rather than the income level and children whose parents are more prone to reading can get used to reading more easily (Boztepe, 2002). However, it's recommended to parents that they can be model for them by reading books together.

As for the educational institutes, it's recommended that there should be organisations like reading time, writer invitations, trainings encouraging writing and there should take place books in school library which are appropriate for the children's developmental characteristics and their interests.

Keywords: Children's books, children's literature, book selection, primary school students.

Giriş

Çocuklar, bebeklik döneminde anne babalarının okudukları masallarla çocuk edebiyatı ürünleriyle tanışmış olurlar. Çocuk edebiyatı, küçük yaşlardan başlayıp ilköğretimin sonuna kadar olan dönemin, çocukların dilsel gelişimi ve anlam seviyelerine uygun bir şekilde duygu ve düşünce dünyalarını edebi niteliğe haiz sözlü ve yazılı öğelerle zenginleştirilen, beğenilerini artıran ürünlerin genel adıdır (Sever, 2008). Çocuk kitapları, okul öncesi dönemden başlayarak zihinsel, duygusal, dilsel becerilerin edinilmesi sürecinde çocuklara "zenginleştirilmiş bir dil çevresi" yaratan önemli değişkenlerden biri olarak değerlendirilmekte ve çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayan zevkle okuduğu eserler şeklinde tanımlanmaktadır (Erbay ve Samur, 2010). Çocukların oyun oynarken söyledikleri, maniler, sayışmalar ve tekerlemeler; öğrenmelerini, eğlenmelerini sağlayan bilmece, anlatılan masallar ve fıkralar onlar için örnek alabilecekleri dil modelleri oluşturur, toplumsal kültüre

ait bilgiler sunar. Çocuklar, hayatlarının ilerleyen dönemlerinde şiir, öykü, roman vb. ilgi duymaya, yaşamı ve gerçekliği tanımaya başlarlar (Sever, 2008).

Çocuk kitapları okulöncesinden yetişkinliğe kadar çocukları renk ve estetik ile tanıştıran, onlara anadilini en güzel şekilde öğrenilmesini hissettiren ilk araçlardır. Nitelikli çocuk kitaplarında aranan özellikler ise çocukların vakıa, fiil ve durumların sanatsal açıdan ifade edilmesine şahit oldukları resimli ve yazılı araçlar olmalarıdır (Akbayır, 2008). Çocuk kitapları çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayan, çocukların zihinsel, duygusal ve ruhsal yönden gelişimini destekleyen ve en önemlisi eğlenerek okudukları metinlerden oluşan edebi ürünlerdir. Çocuklar, ailesinde, okulunda ve çevresinde karşılayamadıkları dilsel, sosyal, zihinsel ve duygusal ihtiyaçlarını çocuk edebiyatı ürünleriyle karşılarlar. Bu sayede çocukların kişilikleri olumlu yönde gelişmekle kalmaz topluma faydalı bir birey olarak yetişmeleri sağlanır. Kuşkusuz bunun sağlıklı bir şekilde sağlanması için çocuk seviyesine ve çocuk gerçekliğine uygun yazılmış olan çocuk edebiyatı ürünlerine başka bir ifadeyle nitelikli çocuk kitaplarına ihtiyaç vardır (Yıldız, 2009).

Bireylerin yaşamlarında büyük yeri olan kitaplar, küçük yaşlardan itibaren etkisini göstermeye, kişinin yaşantısında olmaya başlamaktadır. Çocuğun hassas bir birey olmasının kaliteli kitaplarla sağlanabileceği günümüzde önemini daha çok göstermektedir. Bir toplumun çocuk kitaplarına ait eserleri, o toplumun nasıl bir gelecek beklentisi içinde olduğu ile yakından ilişkilidir. Çocuklara kazandırılması gereken bütün duygu ve düşünceler, davranışları ve toplumsal uyumları, edebî ürünler sayesinde en kalıcı halde sunulabilir (Erdal, 2009). Erken dönem çağında çocuğun birtakım gereksinimleri bulunmaktadır: Sevgi, ilgi ve çocuğa göre yazılmış nitelikli çocuk edebiyatı metinleri. Çocuğu duygu-düşünce yolculuğuna çıkarıp gezindirebilecek ve yaşama dönük yargılar oluşturabilecek nitelikli eserlerle buluşması, o yaş döneminde bunları izleyip okuması yaşama çizgisinin belirlenmesinde öncelik taşır (Karagöz, 2017).

Okuma alışkanlığı, okumayı sürekli hale getirmek, okumayı hayatın her döneminde devam ettirebilmek, bunu değişik metinlerle sürdürebilmek ve yadırgamaz duruma gelebilmek olarak tanımlanabilir (Kayalan, 1992). Okuma becerisi, kişinin kitapları bir ihtiyaç ve mutluluk sebebi olarak görmesi neticesinde okuma faaliyetini hayatı boyunca daima ve düzenli bir biçimde, eleştirel bir yaklaşımla yapılmasıdır. (Doğanay, 2001). Okuma alışkanlığını kazanmanın en önemli koşulu okumayı sevmektir. Ancak her şeyden önce kitap okumayı bireye alışkanlık haline getirmek gerekmektedir. Bu amaç için en uygun zaman çocukluk dönemidir. Toplumsal, ekonomik, kültürel, duygusal birçok boyutu olan okuma alışkanlığının çocukluk döneminde kazandırılmasında en önemli sorumluluk aile ve okula düşmektedir (Akbayır, 2008). Okuma alışkanlığı, gerek etkilediği gerek etkisi altındaki yerler açısından değerlendirildiğinde çok yönlü bir fiildir. Bir davranışın kazanılmasını ve sürdürülmesini etkileyen faktörler; okul ortamı, öğretmen, çocukların ilgi ve yönelimleri, aile fertleri, akranları ve bunların dışında çocuğun gelişim dönemi olarak sıralanabilir. Çocukların yönelimlerinde farklı etkinlikleri tercih ettiklerini, temel yetenek ve alışkanlıkların edinildiğini ve artırıldığını ilkökul döneminde, öğrencilere okuma devamlılığının alışkanlık haline getirilmesi hedeflenmelidir (Suna, 2006). Çocuğun ana dilinin güzelliklerinin ve ana dili bilincinin farkına varmasında, söz varlığının gelişmesinde önemli ölçüde katkı sağlayan çocuk kitaplarının gelişigüzel hazırlanmaması gerekir (Bilgen ve Nurlu, 2017).

İnsanlar duygu ve düşüncelerini ifade etmek için birçok tür kullanmaktadır. Çocuk edebiyatının şekillenmesinde çocukların gelişim süreçleri, okuma yönelimlerini de belirlemektedir. Masal dönemini bebeklik sonrası dönemleriyle ilkökulun ilk dönemi öğrencilerini kapsadığı söylenebilir. Bu dönemi Beinlich (1965), “büyülü düşünüş dönemi” olarak isimlendirmekte, çocukların kendilerini masal kahramanlarıyla özdeşleştirdiğini ifade etmektedir (Akt. Güneş, 2000). Gerçeklere yönelme dönemi ise, 9’lu yaşından başlayıp 12’li yaşlara kadar süren bir dönemdir. Bu dönemde çocuklar artık masallara ilişkin düşüncelerden çıkmakta, gerçekçiliğe ve akılcılığa doğru eğilim göstermeye başlarlar. Bir diğer anlamda bu dönemler çocuğun olayları “somut” olarak

düşünme dönemidir. Olayları neden, niçin ve nasıl sorularıyla değerlendirirler. Amaç ve yöntem ilişkisini kurabilirler. Bu dönem, çocuklarda masal ile hikâye arasında bir geçiş söz konusudur. Çocuk edebiyatı ürünleri, çoğunlukla deneyimlenmiş ya da deneyimlenebilir özellikleri ihtiva etmelidir (Güleryüz, 2006). Çocuk kitapları türlerine göre masal, fabl (öykünce), destan, efsane (söylence), hikâye (öykü) ve roman, anı, çizgi roman ve şiir olarak sınıflandırılabilir (Nas, 2004; Yılar ve Turan, 2007; Zengin ve Zengin, 2007; Güleryüz, 2006; Dilidüzgün, 2007).

Araştırmalar, gelişim özelliklerine uygun kitaplar okuyan çocukların yaşam boyu okuyucular olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu göstermiştir (Kauffman, 2005). İyi bir çocuk kitabı, okuma davranışı ve eleştirel okuma becerisi kazandırırken çocukta dil gelişimini hızlandırır, anlama yeteneğini geliştirir, belleği güçlendirir, anlamlandırma ve kavrama yanında düşünme boyutunun genişlemesine yardımcı olur (Bulut ve Kuşdemir, 2013). Sever (2008)'e göre, okuma zevki edinmesi istenen bir bireye iyi kitapların verilmesi, onun bu eserler hakkında eleştirel bir bakış açısına sahip olabilmesi ve okudukları üzerinde düşünme alışkanlığı kazanması için gereklidir.

Çocukların okumaya karşı ilgi duymaları ve okuma alışkanlığı kazanabilmeleri için en önemli dönem ilköğretimdir. Okuma becerisi, ilköğretim dönemi çocuklarının başta bilişsel ve sözel gelişim olmak üzere tüm gelişim alanlarında ilerlemesini sağlayan önemli bir beceridir. (Tanju, 2010). İlkokul öğrencilerinin çocuk edebiyatı ürünleri ile ilgili görüşlerinin alınması onların ilgi alanlarına uygun kitap seçip okuyabilmeleri, eleştirel bakış açısına sahip olabilmeleri ve düşünme alışkanlığı kazanabilmeleri açısından büyük önem arz edecektir.

Abeyrathna ve Zainab (2004), ilköğretim dönemi öğrencilerin kitap seçiminde; okunan kitap sayısı ve devamlılığı, çocuk kitaplarının dış yapısı, çocuk kitaplarının kahramanları ve karakterleri ile severek okudukları çocuk edebiyatı türleri ve konularının neler olduğu gibi değişkenlerin etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmamızda kitap seçimine ilişkin bu değişkenler temel alınarak öğrencilerin görüşleri temalar halinde incelenmiştir. İlkokul öğrencilerinin okuyacakları kitapları seçerken kimlerden tavsiye aldıklarına ve seçme dönemine, bir yılda okudukları kitap sayısına ve bir kitabı okuma sürelerine, çocuk kitaplarının dış yapısına, çocuk kitaplarının kahramanlarına ve karakterlerine, çocukların severek okuduğu çocuk edebiyatı türlerinin hangileri olduğu ve kitap konularına ilişkin düşünceleri odak grup görüşmesi yoluyla elde edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın amacı

Literatür incelendiğinde kitap seçimine ilişkin öğretmen, idareci, veli ve aday öğretmenlerin görüşlerini alan çalışmalarının olduğu ancak doğrudan öğrencilerin görüşünü alan çalışmanın olmayışı bu araştırmayı önemli kılmaktadır. Bu araştırma, ilköğretim öğrencilerinin çocuk kitapları seçimine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç için aşağıdaki sorulara cevaplar aranmaktadır.

1. İlkokul öğrencilerinin okuyacakları kitapları seçerken tavsiye aldıkları kişilere ve seçme dönemine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. İlkokul öğrencilerinin bir yılda okudukları kitap sayısı ve bir kitabı okuma sürelerine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. İlkokul öğrencilerinin çocuk kitaplarının dış yapısına (boyut, sayfa sayısı, kapak yapısı, resim vb.) yönelik görüşleri nelerdir?
4. İlkokul öğrencilerinin çocuk kitaplarının kahramanlarına ve karakterlerine ilişkin beğenilen, beğenilmeyen ve olması istenilen özelliklerine dair görüşleri nelerdir?
5. İlkokul öğrencilerinin severek okuduğu çocuk edebiyatı türlerine ve konularına ilişkin düşünceleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Çalışmanın temel amacının her yönüyle ortaya konulabilmesi için, nitel araştırma yöntemi kullanılmış, “olgubilim (phenomenology)” araştırmanın deseni olarak tercih edilmiştir. Olgubilim deseninde, araştırmaya katılan bireylerin yaşantılarını nasıl ifade ettiklerini tespit etmeye çalışılır (Richards ve Morse, 2007). Araştırmamızda çalışılan olgu, “çocukların kitap seçimini etkileyen faktörler” olarak düşünülmüştür.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Olgubilim deseninde temelde veri toplama görüşme tekniği ile gerçekleştirilir. Olgulara ilişkin yaşantı ve anlamları ortaya çıkarılmasında görüşme tekniği araştırmacılara etkileşim, esneklik ve sondalar yoluyla sorgulama olanakları sunar (Richards ve Morse, 2007; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu amaçla araştırmamıza ilişkin veriler bir görüşme türü olan odak grup görüşmesi yoluyla elde edilmiştir. Odak grup görüşmelerinde bir konu ile ilgili araştırmaya katılan bireylerin yaklaşım, tecrübe ve hislerine yönelik nitelikli veriler toplamaktır. Odak grupta verilen cevaplar, gruptakilerin karşılıklı ifadeleri neticesinde oluşur. (Şencan, 2005; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Olgubilim deseninde verilerin analiz edilmesi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu amaçla yapılan içerik analizinde verinin kavramsal hale getirmesi ve olguyu açıklayabilecek temaların ortaya çıkarılma gayreti vardır (Liamputtong, 2009). Araştırmada verilerin analizi içerik analiz tekniği benimsenmiştir.

Bu çerçevede ilkokul 2,3 ve 4. sınıf öğrencileriyle (8-10 yaş aralığı) odak grup görüşmeleri yapılmış ve Adana’da orta sosyoekonomik düzeydeki ve uygulamaya izin veren bir ilkokuldaki öğrencilere araştırmanın amacı anlatılmıştır. Görüşme yapılan gruplarda kız ve erkek öğrenciler eşit olarak seçilmiştir. Görüşmeler, idarenin gösterdiği toplantı odasında gerçekleşmiştir. Gruptaki öğrenciler, aynı sınıfta okumaktadırlar. Odak grup görüşmesi yapılmadan önce pilot deneme araştırmacı tarafından 6 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Pilot denemeden sonra uzman görüşü alınarak görüşme yönergesinde gerekli değişiklikler yapılmış ve diğer aksamalar giderilmiştir. Odak grup görüşmeleri literatürde “1-2 saat” olarak belirtilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Görüşmeler, 1,5 saat kadar sürmüş ve her bir odak grup görüşmesine 6-8 öğrenci katılmıştır. Toplamda, katılan 28 öğrenci bulunmaktadır. Katılımcı sayısı ve soru sayısı ile ilgili olarak Yıldırım ve Şimşek (2016) bir defada 6-8 arasında katılımcının yanı sıra bir yöneticinin bulunmasının görüşme için ideal olduğunu ifade etmektedir. İdeal bir odak grup görüşmesinde soru sayısı 5’i geçmemelidir. Bu nedenle araştırmamızda süre ve öğrenci sayısı, literatüre göre uygundur. 2017-2018 öğretim yılının ikinci yarısında odak grup görüşmesine ilişkin veriler toplanmıştır. Görüşmeyi yapacak kişi, görüşme öncesi kendisini tanıtarak “öğrencilerin, çocuk kitapları seçimlerine ilişkin düşüncelerini ve görüşlerini öğrenmek” istediğini aktarmıştır. Tanışmanın ardından, literatür taraması ve uzman görüşü alınarak temalara ilişkin öğrenci görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Görüşmelerde kolaylık olsun diye kitap türleri ve konularının neler olduğu ile ilgili Talim Terbiye Kurulunun (TTK) (2018) belirlediği liste önceden hazırlanıp çoğaltılarak dağıtılmıştır. TTK ilkokul birinci sınıfta özlü sözler, çizgi roman, fabl, hikâye, masal, mani/ninni, şarkı/türkü, şiir ve tekerleme/bilmece türlerini, ilkokul ikinci ve üçüncü sınıflarda anı, broşür, günlük, kartpostal, özlü sözler, çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal/destan, mizahi fıkra, tiyatro, mani, şarkı, şiir ve tekerleme türlerini, ilkokul dördüncü sınıfta diğer sınıflarda belirlenen türlere ilave olarak roman ve sosyal medya mesajları türlerini belirlemiştir (TTK, 2018).

Görüşmeler, ses kayıt özelliği olan ses kayıt cihazı ve cep telefonu ile kaydedilmiş, deşifre edilerek veri analizine hazır hale getirilmiştir. Elde edilen veriler Yıldırım ve Şimşek’in (2016) önerdiği şekilde kodlamaya dayalı içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi için metinler okunup kodlanarak tekrarı çok olan temalar belirlenerek ortaya çıkan veriler kod ve temalara göre

düzenlenmiş ve bulgular yorumlanmıştır. Katılımcıların görüşlerine göre doğrudan alıntılar yapılmıştır. Bu alıntılar içerisinden amaca yönelik olanları örnek olarak seçilerek bulgulara doğrudan belirtilmiştir. Her öğrenciye birden başlayarak (Ö1-Ö2...) kısaltmalar verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın geçerliğini ve güvenirliliğini artırmak ile veri kaybını önlemek amacıyla, öğrencilerden izin alınarak görüşme esnasında notlar tutulmuştur. Not alırken öğrencilerin doğrudan ifadeleri tırnak işareti içine alınmış ve görüşme sürecini aksaklığa uğratmamak için bazı kısaltmalar kullanılmıştır. Kısaltmalarda katılımcıların ifade ettikleri nitelemeler, kavram ve terimler aynen kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2016)'e göre, geçerliği artırmak için görüşme soruları uzman görüşü doğrultusunda düzeltilmeli, öğrencilerin tedirgin olmayacakları bir ortam oluşturulmalı ve araştırmacı, görüşmeyi yürüten kişi unvanıyla güven sağlayacak yaklaşım içinde olmalıdır. Schensul (1999), özellikle odak grup görüşmelerinde güvenirliliğin geçerliğe göre daha az önemli olduğunu, zira bu görüşmelerin keşfetme amaçlı olduğunu bildirmektedir. Odak grup görüşmelerinde bulguların tekrar edilmesi istenilen bir durum değildir. Çünkü amaç, aynı şeylerin tekrar edilmesi değildir aksine farklı düşüncelerin tespit edilmesinin sağlanması, görüşmecilerin yaklaşım, tecrübe ve hislerinin farklılığının ortaya çıkarılmasıdır (Çokluk, Yılmaz ve Oğuz, 2011).

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde öğrencilerin görüşleri tema başlıkları halinde açıklanmıştır.

Çocuk kitaplarını seçerken kimlerden tavsiye aldıkları ve seçme dönemini nasıl belirlediklerine ilişkin bulgular

Tablo 1. Sınıf düzeyine göre kitap seçiminde tavsiyesi alınanlara ilişkin bilgiler

Sınıf düzeyi	Kitap seçiminde tavsiyesi alınanlar	f	%
İkinci sınıflar	Aile	6	21,4
	Öğretmen	3	10,8
	Akran ve çevre	1	3,5
Üçüncü sınıflar	Aile	5	17,8
	Öğretmen	2	7,2
	Akran ve çevre	4	14,2
Dördüncü sınıflar	Aile	3	10,8
	Öğretmen	1	3,5
	Akran ve çevre	3	10,8
Toplam		28	100

Öğrencilerin kitap seçiminde kimlerden tavsiye aldıkları ve seçme zamanı ile ilgili ifadelerine ilişkin aile, öğretmen, akran ve çevre etkisinin önemini ifade etmişlerdir. Katılımcı öğrencilerin ifadelerine ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

“En son okuduğum kitabı annem almıştı. Kitabın çok güzel olduğunu söyleyince ben de okudum (Ö:3.K).”

“Okuyacağım kitapları hep kendim seçerim (Ö:7.E).”

“Kitapları ailemle birlikte okulların açıldığı zamanlarda ve diğer zamanlarda alırız (Ö:12, K).”

“Öğretmenimiz her gün ilk derste bize kitap okutur ve okuyacağımız kitabı kendisi belirler (Ö:4, E).”

“Okuyacağım kitabı annem ve babam seçer. Ama ben arkadaşlarımdan önerdikleri kitapları gördüğüm zaman o kitabı okumak istiyorum ve okuyorum (Ö:3, K).”

“Okulların açıldığı hafta öğretmenimiz okuyacağımız kitapları kırtasiyeden satın alarak bize dağıtır (Ö:9, E).”

“Ailem ikinci dönem başlayacağı zaman okullar kapanıncaya kadar okuyacağımız kitapları satın alırlar (Ö:16, K).”

Öğrencilerin çoğunluğu (f:14) kitaplarını ailelerinin seçtiklerini belirtmiştir (%50). Akran ve yakın çevre (%28,5), öğretmen önerisi ise (%21,5) şeklindedir. İkinci sınıflarda sırasıyla aile (%21,4), öğretmen (%10,8), akran ve çevre (%3,5) oranlarında kitap seçtiklerini ifade etmişlerdir. Üçüncü sınıftaki öğrenciler aile (%17,8), öğretmen (%7,2), akran ve çevre (%14,2) şeklindedir. Dördüncü sınıflarda aile (%10,8), öğretmen (%3,5), akran ve çevre (%10,8) oranında etkisinin olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin sınıfları arttıkça ailenin etkisi azalıp akran ve çevre etkisinin arttığı görülmüştür.

Tablo 2. İlkokul öğrencilerin okumayı istedikleri kitapları seçtikleri dönemler

Kitap seçilen dönem	f	%
Okulun açıldığı dönem	15	53,7
Dönem ortasında	7	25
Dönem sonunda	4	14,2
Yaz tatilinde	2	7,1
Toplam	28	100

Bulgular, çocukların büyük bir oranda sene başında (okulun açıldığı dönem) kitapları seçip aldıklarını ortaya koymuştur (%53,7). Dönem ortasında (%25), dönem sonunda (%14,2), yaz döneminde (7,1) oranlarında kitap seçimlerini yaptıkları görülmektedir. Öğrenciler okulların açık olduğu zamanlarda daha çok kitap okuduklarını ifade etmişlerdir (%89,9).

Bir yılda okudukları kitap sayısı ve bir kitabı okuma sürelerini belirlemeye ilişkin bulgular

Tablo 3. İlkokul öğrencilerinin bir yılda okudukları kitap sayısı

Bir yılda okunan kitap sayısı	f	%
10 kitaptan az	1	3,6
11- 20 kitap	2	7,1
21- 30 kitap	5	17,8
30 ve üzeri	20	71,5
Toplam	28	100

Öğrencilerin tamamı kitap okumaya yönelik olarak büyük ölçüde olumlu görüşlere sahip olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcı görüşlerine ilişkin örnekler şu şekildedir:

“Çok kitap okuyorum. Haftada en az bir kitap okuyorum (Ö:3, E).”

“Okulda ilk ders kitap okuyoruz. Bazen günde bir kitap okuyabiliyorum bazen de üç günde bir kitap (Ö:16, K).”

“Kitap okumak istiyorum ama yavaş okuduğum için kitap okumakta zorlandığım için ayda bir kitap zor bitiriyorum (Ö:27, E).”

Tablo 3’te ilkokul öğrencilerinin bir yılda okudukları kitap sayısı ve bir kitabı okuma sürelerini belirlemeye yönelik sorulan sorulara ilişkin bulgular değerlendirildiğinde katılan öğrencilerden çoğu (%71,5) yılda 30dan fazla kitap okuduğunu ifade etmişlerdir. 21-30 kitap

okuyanların oranı (%17,8), 11-20 kitap okuyanların oranı (%7,1)'dir. Sadece bir öğrenci ondan az kitap okuduğunu ifade etmiştir (%3,6).

Tablo 4. İlkokul öğrencilerinin okudukları bir kitabı bitirme süreleri

Bir kitabı bitirme süresi	f	%
1-3 gün	14	50
4-7 gün	7	25
7-15 gün	5	17,9
15 gün ve üzeri	2	7,1
Toplam	28	100

Tablo 4'e göre ilkokul öğrencilerinin yarısı okumaya başladıkları kitapları 1-3 gün arasında bitirdiklerini ifade etmişlerdir (%50). 4-7 gün arası kitap okuyanlar (%25), 7-15 gün arası (%17,9), 15 gün ve üzeri sürede kitap okuyan sadece iki öğrencidir (%7,1).

Çocuk kitaplarının dış yapısı (boyut, sayfa sayısı, kapak yapısı, resim vb.) ile ilgili görüşlerine ilişkin olarak elde edilen bulgular

Tablo 5. İlkokul öğrencilerinin çocuk kitaplarının dış yapısına ilişkin görüşlerine ait yüzde ve frekans değerleri

Dış yapı özellikleri	f	%
Boyut		
Olumlu	19	67,8
Kısmen olumlu	6	21,5
Olumsuz	3	10,7
Toplam	28	100
Sayfa sayısı		
Olumlu	16	57,1
Kısmen olumlu	8	28,6
Olumsuz	4	14,3
Toplam	28	100
Kapak yapısı		
Olumlu	8	28,6
Kısmen olumlu	10	35,7
Olumsuz	10	35,7
Toplam	28	100
Resim		
Olumlu	12	42,9
Kısmen olumlu	9	32,1
Olumsuz	7	25
Toplam	28	100

Kitapların dış yapısı ile ilgili öğrencilerin yarısına yakın bir kısmı (%49,1) olumlu görüşlere sahiptir. Öğrencilerin ifadelerinin bir kısmı şu şekildedir:

"Farklı boyutlardaki kitapları satın alıyoruz, boyutları uygun buluyorum (Ö:11, E)."

"Kitapların sayfaları kaliteli olduğu için yırtılmıyor (Ö:5, K)."

"Kitapların sağlam olması gerekir. Hemen dağılmasın (Ö:21, E)."

"Kitapların kapağındaki resimler onları seçmemi etkiliyor, o yüzden kitapların kapakları çok önemli (Ö:19, K)."

"Okuduğum kitaplardaki resimlerden kitapta anlatılanı daha kolay anlayabiliyorum (Ö:13, K)."

Öğrencilerin kitapların boyutuna ilişkin görüşlerinin olumlu olduğu anlaşılmaktadır (%67,8). Kısmen olumlu bulanlar (%21,5), olumsuz bulanlar (%10,7) oranındadır. Öğrencilerin kitapların sayfa yapısı konusunda olumlu görüş belirtmişlerdir (%57,1). Kısmen olumlu bulanların oranı

(%28,6), olumsuz görüşlere sahip olan dört öğrenci bulunmaktadır (%14,3). Öğrencilerin kitap kapakları ile kitap ciltlerinin dayanıklılığı ve kolay dağılmaması konusundaki görüşlerinin olumlu olmadığı söylenebilir (28,6). Kapak yapısını kısmen olumlu ve olumsuz bulanların oranı eşittir (%35,7). Öğrencilerin kitaplardaki resimlere ilişkin olumlu görüş belirtenlerin oranı (%42,9), kısmen olumlu oranı (%32,1), olumsuz bulanların oranı (%25)'tir.

Öğrencilerinin çocuk kitaplarının kahraman ve karakterlerine ilişkin beğenilen, beğenilmeyen ve olması istenilen özelliklerine dair görüşlerine ilişkin bulgular

Öğrencilerin çocuk kitaplarındaki karakterlerin ve kahramanlarına ilişkin ifade ettikleri örnekler aşağıdaki gibidir.

“ Çizgi filmlerde oynayanların yaptıklarını anlatan kitapları okumayı seviyorum (Ö:4, E). ”

“ Süpermen ve örümcek adamın kitaplarını çok seviyorum (Ö:7, E). ”

“ Akıllı kişilerin olduğu kitaplar okumak güzel (Ö:14, K). ”

“ Kız kahramanları okumayı seviyorum çünkü akıllı ve iyi oluyorlar (Ö:18, E). ”

“Kitaplarda komik ve neşeli kişiler olsun, kendini beğenmiş ve kötü kişiler olmasın istiyorum (Ö:24, K).”

Tablo 6. İlkokul öğrencilerinin görüşlerine göre çocuk kitaplarında yer alması istenen kahramanların özellikleri

Kahramanların özellikleri	f	%
Süper kahramanlar	12	42,9
Çizgi film karakterleri	8	28,6
Çocuk kahramanlar	6	21,4
Ünlü kişiler	2	7,1
Toplam	28	100

Tablo 6'ya göre sırasıyla süper kahramanlar (%42,9), çizgi film karakterleri (28,6), çocuk kahramanlar (%21,4) ve ünlü kişilerin (%7,1) kahraman olarak seçilmesini istediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 7. İlkokul öğrencilerinin görüşlerine göre çocuk kitaplarındaki olumlu ve olumsuz karakter özellikleri

	Karakterlerin özellikleri	f	%
Olumlu özellikler	Zeki	7	25
	Meraklı	6	21,5
	Güçlü	5	17,9
	İyi niyetli	4	14,2
	Çalışkan	3	10,7
	Neşeli	3	10,7
	Toplam	28	100
Olumsuz özellikler	Kötü niyetli	13	46,4
	Cimri	10	35,7
	Kibirli	5	17,9
	Toplam	28	100

Tablo 7'ye göre çocuk kitaplarında en çok işlenmesini istedikleri karakter özellikleri sırasıyla zeki (%25), meraklı (%21,5), güçlü (%17,9) iyi niyetli (14,2), çalışkan (%10,7) ve neşeli (%10,7) karakterler olmasıdır. Öğrencilerin görüşlerine göre kitaplarda en az istenilen ana karakter özellikleri kötü niyetli (%46,4), cimri (35,7) ve kibirli (%17,9) karakterlerdir.

Çocukların severek okuduğu çocuk edebiyatı türlerinin hangileri olduğu ve konularına ilişkin düşüncelerine ilişkin bulgular

Öğrenciler farklı tür ve konularda kitapları tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bazı öğrencilerin ifadelerine ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

“En çok hikâye okumayı seviyorum. Maceralı kitapları çok severim (Ö:1, K).”

“Çizgi film izlemeyi çok seviyorum. Oradaki kişileri anlatan kitapları çok seviyorum. Eğlenceli kitapları okurum (Ö:8, E).”

“Küçükken masal kitaplarını çok severdim, şimdi de evde onlar olduğu için okumayı seviyorum (Ö:24, K).”

“İcat kitaplarını okuyorum. Büyüyünce ben icat yapacağım (Ö:20, E).”

“Ben hikâye kitabını çok okuyorum (Ö:22, K).”

“Hayvan hikâyeleri okuyorum (Ö:23, E).”

“Tekerleme ve sayışma okumayı ve söylemeyi çok seviyorum (Ö:14, E).”

Tablo 8. İlkokul öğrencilerinin kitaplarda olmasını istedikleri edebiyat türlerine ilişkin tablo

Kitap türleri	f	%
Fabl	10	35,7
Tekerleme	8	28,6
Hikâye	6	21,4
Anı	2	7,1
Ninni	1	3,6
Roman	1	3,6
Toplam	28	100

Tablo 8’e göre çocuklar en çok fabl (%35,7), tekerleme (%28,6) ve hikâyeyi (%21,4) ve en az anı (%7,1), ninni ve roman (%3,6) türlerini severek okuduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 9. İlkokul öğrencilerinin kitaplarda olmasını istedikleri konulara ilişkin tablo

Kitap konuları	f	%
Arkadaşlık-Dostluk	8	28,7
Aile	7	25
Macera	6	21,4
Bilimkurgu	3	10,7
Dini konular	2	7,1
Hayvan sevgisi ve doğa bilinci	2	7,1
Toplam	28	100

Tablo 9 incelendiğinde, çocukların kitaplarda işlenmesini istediği konuların arkadaşlık (%28,7), aile (%25), macera (%21,4), bilimkurgu (%10,7), dini konular ile hayvan sevgisi ve doğa bilinci (%7,1) konuları olduğu görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

İlkokul öğrencilerinin çocuk kitapları seçimlerine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Araştırmanın bulgularına göre çocukların kitap seçiminde en belirleyici faktörün aileler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aileler, çocukların hayatında önemli yerleri olduklarından okunacak kitapların tercihinde de en önemli belirleyicidirler. Araştırmamızdaki bulgulara göre, çocukları için kıyafet, eşya ve diğer ihtiyaçlarını tedarik ederken okuyacakları kitapları da satın alarak onların kitap

tercihlerini belirlemektedirler. Daha küçük yaşlardan itibaren çocuklarına kitap okuma, masal ve hikâye anlatma gibi faaliyetlerde bulunarak çocukların yaşam boyu okuma alışkanlığı kazandırabilirler. Araştırmamızın bulgularında ailelerin kitap seçiminde en etkili faktör olduğu, yapılan birçok araştırmayla da benzerlik göstermektedir (Çakmak ve Yılmaz, 2009; Suna, 2006). İlkokul öğrencilerinin gelişimsel özellikleri incelendiğinde; anne ve baba etkisinin azalmaya başladığı, öğretmeni ve arkadaşları ile iletişim kurmaya başlamalarıyla, yaşlarının beğenilerine yöneldikleri söylenebilir (Sever, 2008). Araştırmamızda da kitap tercihi etkileyen bir diğer etken çevredir. Çocuklar öğretmen, yaşıt ve çevresindeki diğer insanlardan etkilenerek kitap seçimlerini belirlediklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin okumaya karşı tutumları çocukların kitap seçimlerine doğrudan belirlediği diğer çalışmalarda da ortaya konulmuştur. (Çetinkaya, 2004; Zengin ve Zengin, 2007; Güler, 2006; Dilidüzgün, 2007). Araştırmamızdaki verilere göre okul dışındaki zamanlarda kitap tercihlerini kendilerinin belirledikleri, öğretmen, anne ve babaları ve yaşıtlarının da etkili olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Birçok araştırmacı öncelikle çocukların kitap tercihi belirleyici olmaları, öğretmen ile anne ve babaların bu süreçte örnek olmaları gerektiği sonuçlarına ulaşmıştır (Akbayır, 2008; Aydın, 2000; Boztepe, 2002). Öğrencilerin kitap seçimlerini okulların açıldığı birinci dönem başında ve diğer zamanlarda seçtikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin okulun açıldığı ilk günlerde de okunacak kitapları toplu olarak satın aldıkları ve öğrencilere yıl boyunca dağıttıkları anlaşılmaktadır.

American Library Association (1978)'a göre bireylerin bir yıl içinde okudukları kitap sayısı üç kategoride değerlendirilmiştir. Yılda beşten az kitap okuyan bireyler az okuyan okur tipi, altı ile on bir kitap okuyan orta düzeyde okuyan okur tipi ve on iki ve üzeri bireyler ise çok okuyan okur tipi olarak nitelendirilmektedir (Akt. Yılmaz, 2004). İlkokullarda okumaya yönelik faaliyetlerin fazla olması, okumaya yeni başlayan çocukların kitap okuma konusunda istekli olması gibi nedenlerden dolayı kitap okuma düzeyleri yeterince yüksek bir düzeyde olduğu düşünülmektedir. İlkokul öğrencilerinin yaş düzeyindeki kitapların az sayfa olması okunan kitap sayısını ve kitabı okuma sürelerini ciddi olarak belirleyebilmektedir. Çalışmanın bulgularına göre görüşme yapılan öğrencilerin tamamının yılda otuz kitap okudukları ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin okudukları kitap sayısını etkileyen en önemli faktörlerden birisi de araştırmanın yapıldığı okulda öğretmenler kurulunda alınan karar gereği ilk on beş dakika kitap okuma saatinin yapılıyor olmasıdır. Kitapları en fazla bir haftada bitirebilmelerinde okulda okuma kültürünün gelişmiş olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bunun dışında diğer araştırmalarda özellikle sınıf ve okul kütüphanesinde yeterli kitap bulunması, öğrencilerin evde kendi kitaplıklarının olması, evde kitap okunması için uygun ortamın olması, yeni kitapların alınması gibi değişkenler de okunan kitap sayısını etkileyebildiği ortaya konulmuştur (Çetinkaya, 2004; Dilidüzgün, 2007; Yıldız, 2009). Öğretmenin ve ailenin okumaya karşı tutumlarının bu sonuçların farklılaşmasına etkisi olduğu söylenebilir.

Araştırmada öğrencilerin kitaplarda olmasını istedikleri bazı yapısal özellikler aradıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bunlar; kitabın kapağı, ağırlığı, boyutları, harf büyüklüğü, sayfa aralığı, kitapların içindeki resimlerdir. Bu özelliklerin yanı sıra kitapların dili, konuları ve türleri, eğitsel ve estetik açıdan çocukların ihtiyaç ve yaş düzeylerine uygun olmalıdır. Bu özelliklere göz ardı edilirse çocuklar kitap okumaya yönelik olumsuz düşüncelere sahip olabilirler. Çocuk kitaplarının sayfa yapısına ilişkin verilere göre öğrencilerin, kitaplardaki resimlerin, yazıların, resimlerin renklerinin sayfada doğru yer aldığını ve resimlerle yazıların uyumlu olduğu görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin kitapların sayfa yapısına ilişkin görüşlerinin olumlu olduğu söylenebilir. Çocukların kitap seçimleri ve kitap okumaya karşı tutumları sadece okuma yetisini değil, anlatma, dinleme ve yazma kazanımlarını da olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Öğrencilerin, kitaplarda silik harf ya da kelimelerin olduğu ve kitap sayfalarındaki baskı kalitesinin az olduğunu düşündükleri söylenebilir. Öğrencilerin kitap kapak resimlerinin ilgi çekici olduğu, kapak resimleriyle içerik arasında ilişki kurulduğu ve kitapların kapak bilgilerinin tam olarak verildiğini düşündükleri söylenebilir. Çetinkaya (2007) tarafından yapılan çalışmada da çocuklar için

hazırlanan kitaplarda kapak, büyüklük, punto, resim gibi dış özelliklerle birlikte konu, eğitim ve estetik özelliklerinin çocukların taleplerine uygun olması sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk kitaplarını seçerken özenli davranmak gerekir. Dış özellikler ayrı ayrı değerlendirildiğinde kitapların kapaklarındaki renklerin canlı ve parlak olması çocukların ilgilerini kitaplara çekecektir. Bundan dolayı selefön denilen malzemeye kaplanmış kitap kapaklarının seçilmesi çok yararlı olur. Selefön bir kaplama çeşididir. Ürönlere koruyucu özellik sağlar. Selefönlu üründe, baskı daha kalıcı olur, ürün daha az yıpranır ve yırtılması zorlaşır (www.matbuu.com). Selefönlu kapaklar, kitapları dayanıklı kılarak çabuk yırtılmalarını engeller. Bu da kitapların uzun süre kullanılmasını sağlayarak albeniyi ve dayanıklılığı sağlar. Çocuk kitaplarında canlı ve renkli resimlere yer verilmesi ve kitaptaki resimlerin içerikle ilgili aynı sayfada yer alması konusundaki görüşlerinin çok fazla olumlu olmadığı söylenebilir. Öğrencilerin resimlere ilişkin olarak kitabın konusuna ilişkin resimleri olan, resimleri ilgi çeken ve konu- resim ilişkisi olan kitapları beğendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Resimlere yeterince yer vermeyen, resim kalitesi iyi olmayan, siyah beyaz resimleri olan ve resimleri konu ile ilişkili olmayan kitapları beğenmedikleri; içeriğinde resimlere fazla yer veren, kaliteli resimler olan, konuyla ilişkili resimleri olan, ilgi çeken ve gerçekçi resimler olan kitapların olmasını istedikleri görüşünde oldukları sonucu çıkarılabilir. Kantarcıoğlu (1991) çocukların, büyük boy ve kullanışlı kitaplardan hoşlandığını ifade etmiştir. Kitaplarda kullanılan kâğıt kalitesiz ve düşük gramajlı olduğunda üzerine yapılacak baskı estetik olmaz, kâğıttaki renkler birbirine girer, kâğıt yıpranır (Düz, 2001). Çocuklar henüz okuma yazma bilmedikleri dönemlerde kitaplarda sadece resimle görürler. Daha sonra resim-kelime, resim-kısa cümleler, resim-paragraf, resim-hikâye, az resim-çok yazı ve resimlerin olmadığı metinlere doğru bir sıra izlemektedir. (Turan, 1998). Çocuk kitaplarındaki resimler, çocukların estetik algılarının oluşmasına dair ilk örneklerdir. Çocuk kitaplarındaki resimler zamanla şekil, çizgi, renk uyumu ve metin öğelerini içeren estetik değer yargılarını da beraberinde kazandırmaktadır (Ural, 1989). Sanatsal özelliğın yanında çocukların düşüncelerini anlatacakları, resim ve metinlere ilgi göstermektedirler (Aral ve Gürsoy, 2000). Bizim araştırmamızda da öğrencilerin yukarıda ifade edilen tüm özellikler ile ilgili beklentilerini ifade ettikleri görölmüştür.

Çocukların kitap seçimini etkileyen faktörlerden bir diğeri de kitaplardaki kahraman ve karakterlerin özellikleridir. Kitaplardaki kahramanların bütün özelliklerinin iyi tasarlanmış olması, ve kahramanların olayların üstesinden başarıyla geliyor olması çocukların kahraman ile kendileri arasında ilişki kurmasını sağlayarak çocuğın kişiliğine çok ciddi katkılar sunabilir (Sever, 2008). Araştırmamızda çocuk kitaplarındaki kahraman ve karakter özelliklerine ilişkin sonuçlara göre kitaplardaki karakter özelliklerinden en çok zeki, meraklı ve iyi niyetli olduğu tespit edilmiştir. Kitaplarda en az işlenen karakter özelliklerinin kötü niyetli, kibirli ve cimri olduğu belirlenmiştir. Öğrenciler kahramanların iyi tanıtılması, kahramanların konuşturulması, kahramanların gerçekçi olması, çocuk karakterlere yer verilmesi, iyi karakterlere yer verilmesi, hayvan karakterlerine yer verilmesi ve komik karakterlere yer verilmesi biçiminde çeşitli görüşler belirtmişlerdir. Kitaplardaki karakterlerin benzer özelliklere sahip olması çocuklara farklı kişilik özellikleri tanımalarına imkân vermez. Kitaplardaki bir karakteri çocukların zihinlerinde canlandırmaları, hayal dünyalarını zenginleştirir (Temple, Martinez ve Yokota, 2004). Olumlu ve farklı özelliklere sahip karakterler çocuklara geniş bakış açısı kazandırır ve gelişimlerine katkı sunar. Kitaplardaki karakter ile ilgili sonuçlarında da göröldüğü üzere tanıtılması gereken kişilik özellikleri istenilen düzeyde yer almadığı ve genellikle benzer özellikteki karakterler işlenmiştir. Kitaplardaki bir karakteri çocukların zihinlerinde canlandırmaları, hayal dünyalarını zenginleştirir (Temple, Martinez ve Yokota, 2004). Güler yüz (2006)'ün yaptığı çalışmada da kitap seçilirken çocukların bireysel özelliklerini göz önünde bulundurmalarını ve çocukları cinsiyete bağlı kitap tercihine yönlendirmemeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. İyi kurgulanmamış olan karakterler, kitabın inandırıcılığını da azaltır.

Çocuk kitapları seçimini etkileyen faktörlere ilişkin özellikler dikkate alınarak araştırmayla ilgili çalışmalarda ilkökul öğrencilerinin en çok tekerleme, hikâye ve fabl türünde kitaplar okuduğu bulunmuştur. Benzer sonuçlara da diğer çalışmalarda rastlanmıştır (Belet, 2007; Tosunoğlu, 2002). Türkçe Dersi Öğretim programında (2018) ilkökullarda yer verilmesi gereken konu türlerini, çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal, fıkra, tiyatro, şiir, şarkı, mani, tekerleme, gezi yazısı ve günlükler olarak belirlenmiştir. Tosunoğlu'nun (2002) araştırma sonuçlarına göre öğrenciler çoğunlukla arkadaşlık-dostluk, aile ve macera türü kitaplardan hoşlanmaktadır. Öğrencilerin kitap seçimindeki en önemli etmen kitabın konusudur. Boztepe'nin (2002) araştırma sonuçlarına göre sürekli gelişim halindeki çocukların her yaş basamağında farklı istek ve gereksinimler içinde olacağından, çocukların gelişim sürecinin dikkate alınması ve çocuğun ilgi ve gereksinimlerine uygun nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinin seçilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Çoğu çocuk macera, gizem ve esprili kitaplardan hoşlanır (Kauffman, 2005).

Öneriler

Bu araştırmanın bulgularına göre yapılacak öneriler aşağıdaki gibi belirlenmeye çalışılmıştır.

Öğrencilere yapılabilecek öneriler, kendi ilgilerine göre kitap seçmeleri, kitap okumayı yaşam boyu sürdürmeleri ve farklı tür ve konularda kitap okumaları şeklindedir.

Öğretmenlerin çocuk kitabı seçiminde daha aktif olmaları gerekmektedir. Öğrencilerin ilgilerini çeken kitapları seçmelerine yardımcı olmaları önemlidir. Okunan kitaplar ile ilgili çocukların gelişim özelliklerini göz önünde bulundurmaları önerilerden bazılarıdır. İlkokuldan sonraki dönemde de öğrencilerin okumadan uzaklaşmamaları için okuma kültürü oluşturmalarının faydalı olacağı ve hayat boyu okuyucular haline gelebilmelerinin sağlanması önerilmektedir.

Velilerin sürekli gelişim halindeki çocuklarının her yaş basamağında farklı istek ve gereksinimler içinde olacağından, çocukların gelişim sürecinin dikkate alınması ve çocuğun ilgi ve gereksinimlerini göz önünde bulundurmalarıdır. Ayrıca çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmada ailenin ekonomik durumdan çok kitaba karşı tutumlarının daha etkili olduğu ortaya çıkmış ve kitaba ilgili ailelerin çocuklarının okuma alışkanlıklarını daha kolay kazandıkları anlaşılmıştır (Boztepe, 2002). Evde çocuklarıyla birlikte kitap okuyarak onlara olumlu örnek olmaları önerilmektedir.

Eğitim kurumlarına ise araştırmanın yapıldığı okuldaki gibi tüm okullarda okuma saatinin konulması, yazar davetleri gibi organizasyonların yapılması, kitap yazımının teşvik edici çalışmalar yapılması ve okul kütüphanesinde çocukların gelişim özellikleri ve ilgilerine göre kitap alınarak çocukların kullanması için kolayca ulaşılabilir kılınmaları gerektiği önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abeyrathna, P. ve Zainab A. (2004). "The Status Of Reading Habit and Interest Among Secondary School Children in Sri Lanka", Malaysian Journal of Information Science. 9,2: 107-121.
- Akbayır, S. (2008). *Çocuğum Neyi Okumalı? (9 Ay-14 Yaş)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2000). *Kitabın Çocuğun Gelişiminde Yeri ve Önemi. I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu: Sorunlar ve Çözüm Yolları. (20-21 Ocak 2000)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayını. [321-333].
- Aydın, M. (2000). *Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Eğitsel Özellikler. I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu: Sorunlar ve Çözüm Yolları. (20-21 Ocak 2000)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayını. [426-432].

- Belet, Ş. (2007). “İlköğretim Öğrencilerinin Çoklu Zeka Alanları ile Okuma İlgili Alışkanlık Düzeyleri Arasındaki İlişki”, II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri (04 – 06 Ekim 2006). Ankara: Ankara Üniversitesi Basım Evi
- Bilgen, D.Y., ve Nurlu, M. (2017). *Çocuk Edebiyatı Alanındaki Eserlerin Temel Söz Varlığına İlişkin Karşılaştırmalı Bir İnceleme*. Turkish Studies. International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 12/4, p. 585-602. ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11322, ANKARA-TURKEY
- Boztepe, F. (2002). *Çocukta Okuma Eğilimleri ve Okuma Teknikleri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Bulut, P., Kuşdemir, Y. (2013). *Tübitak Tarafından Yayınlanan Çocuk Kitaplarının İçerik Özelliklerinin İncelenmesi*. Turkish Studies. International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. Volume 8/12 Fall 2013, p. 215-226, www.turkishstudies.net, ANKARA-TURKEY
- Çakmak, T., Yılmaz, B. (2009). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Okuma Alışkanlığına Hazırlık Durumları Üzerine Bir Araştırma: Hacettepe Üniversitesi Beytepe Anaokulu Örneği*, Türk Kütüphaneciliği 23, 3, 489-509
- Çetinkaya, S. (2004). *Afyon Merkezindeki İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Çetinkaya, Z. (2007). *Masaların Türkçe Öğretimindeki Yeri ve Önemi*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K. ve Oğuz, E. (2011). *Nitel Bir Görüşme Yöntemi: Odak Grup Görüşmesi*. Kuramsal Eğitimbilim, 4(1), 95-107.
- Dilidüzgün, S. (2007). “*Masallar ve Masalsı Türler*”, *İlköğretimde Çocuk Edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını
- Doğanay, H. (2001) “*Halk Kütüphanelerinin Okuma Alışkanlığındaki Rolü ve Önemi*”, Türk Kütüphaneciliği Dergisi, 15,1: 40-44.
- Düz, N. (2001). *Kitap Kapağında Grafik Tasarım Öğelerine ve İlkelerine Kuramsal Bir Yaklaşım*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erbay, F., Samur, A.Ö (2010). *Anne Ve Babaların Çocuk Kitapları Hakkındaki Genel Görüşleri İle Çocukların Alıcı Dil Gelişim Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Turkish Studies - International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/4 Fall 2010. p. 1063-1073, www.turkishstudies.net, ANKARA-TURKEY.
- Erdal, K. (2009). *Eğitim Değerleri Açısından Çocuk Kitapları*. Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, (17).
- Güleryüz, H. (2006). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Güneş, F. (2000). *Beyin ve Teknolojisi Okuma Yazma Öğretimi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Kauffman, S. (2005). *Story Elements: Which Impact Children's Reading Interests?* A Thesis Bowling Green State University, 26

- Karagöz, B. (2017). *Türkçe Öğretmeni Adaylarının Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarının Temel Özelliklerini Bilme Yeterlikleri*. Turkish Studies. International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 12/14, p. 211-230. ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11642> ANKARA-TURKEY.
- Kayalan, M. (1992). *Etkili ve Hızlı Okuma Sanatı*. İstanbul: Real Yayıncılık.
- Kitzinger, J. (1995). *Qualitative research: Introducing focus groups*. British Medical Journal, 311, 299-302.
- Liamputtong, P. (2009). *Qualitative data analysis: Conceptual and practical considerations*. Health Promotion Journal of Australia, 20(2), 133-139.
- MEB (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Bakanlığı.
- Nas, R. (2004). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitapevi.
- Richards, L., ve MORSE, J.M. (2007). *Users guide for qualitative methods* (2nd Ed.). Thousand Oaks, CA: Sage
- Schensul, J. J. (1999). *Focused group interviews*. J. J. Schensul, M. D. LeCompte, B. K. Nastasi, S. P. Borgatti (Eds.) *Essential ethnographic methods içinde* (s. 51-114). Walnut Creek, CA: Altamira.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*, İzmir: Tudem yayınları
- Suna, Ç. (2006) “İlköğretim Öğrencilerinin Okuma İlgisi Alışkanlıklarının Analitik Olarak İncelenmesi ve Değerlendirilmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*. Ankara: Seçkin.
- Tanju, E.H. (2010). *Çocuklarda Kitap Okuma Alışkanlığına Genel Bir Bakış*. Aile ve Toplum Yılı: 11 Cilt: 6 Sayı: 22 Nisan-Mayıs-Haziran 2010 ISSN: 1303-0256
- Temple, C., Martinez, M., ve Yokota, J. (2004). *Childrens Books in Childrens Hands An Introduction to Their Literature* (3rd Ed.). Boston: Pearson Education.
- Tosunoğlu, M. (2002) *Türkçe Öğretiminde Okuma Alışkanlıkları ve Çocukların Okuma Eğilimleri*, Türk Dili Dergisi. 609: 547-563.
- Turan, E. Ö. (1998). *Okul Öncesi Dönemde Dil Gelişimi ve Çocuk Edebiyatı*. Türk Dili. Sayı 556. [302-306].
- Ural, S. (1989). *Çocuk ve Kitap*. Çocuk Edebiyatı Yıllığı. İstanbul: Gökyüzü Yayınları. [67-69]. <http://www.matbuu.com/yardim/merkezi/selefon-nedir/>
- Yılar, Ö. ve Turan T. (2007). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldız, Ç. (2009). *İlköğretim Öğrencilerinin Çocuk Kitaplarına İlişkin Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi
- Yılmaz, B. (2004). *Öğrencilerin Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıklarında Ebeveynlerin Duyarlılığı*. Bilgi Dünyası, 5(2), 115-136.
- Zengin, A. ve Zengin N. (2007). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Truva Yayınları.